

va donar el fr. *épingle* 'agulla de cap, agulla de pit' i els seus congèneres occitans, l'àrea dels quals havia arribat fins al ross. preliterari, segons un doc. d'allà en baix llatí, de 1018 («et ambas meas *spinlas* valentes unciam», *InuLC*, s. v.); en llengua d'oc el tenim a la Vall d'Aran *esplinga*, Girona *esplingue* (Moureau, *La Teste*), i s'havia dit *espinglo* fins a Tolosa, però avui ha predominat la forma més estrictament occitana *espillo* (< *espino*): Doujat (S. xvii) les admet totes dues, però avui es diu *espillo* quasi exclusivament (Visner, amb citades patueses); en altres parlars occitans de més a l'E., es va passar de *espina* per metàtesi a *espilna* > *espüna*: d'on alv. *espüuna* (Vinols), *espüuno*, *espümo*, *epyüvo* en els punts 824, 826, 827 de l'ALF (mapa 477) «épingle», *ehpiümo* en el Vivarès 'agulla de fusta de penjar la roba' (VKR IX, 349).

Del mateix origen són les formes basques *izkilinba*, *isk*, *iskilima*, per a les quals veg. Mitxelena, *FoHi-Vca.*, 66, Azkue, i Rohlfes (*Infl. lat. en la l. vca.*, p. 20). Potser també és del mateix origen el sard campid. *spindula* 'tap del forat que es fa a la bóta', segons Nigra, *AGI* xv, 481-93, que troba comparable a *pindula* *PILLULA* (val a dir que sense adonar-se que aquest és un manlleu del català). I potser àdhuc ve, en última instància, d'això el txec *špendlík* 'agulla de cosir' («nadel»), que llegeixo en Božena Němcová (*L'Àvia = Babička*, p. 148).

Porc espi deu ser la denominació més antiga, encara que en català no en trobi dades fins al *DTO*. (1647-70 «*espi* o *crespi*, animal que la sua fempta te bon olor: hystrix», s. v. *porch-porcatier*), jutjant pel fet que és la denominació romànica general (it. *porco spino*, oc. ant. *porc espi(n)*, fr. *porc-épic*, cast. *puerco espin* [1495], port. *porco espinho*), ço que invita M-L. a suposar ll. vg. **PORCOSPINUS* (REW, 6665);¹ antigament es troba bastant *porc crespi* [1428, *AlcM*, s. v. *porc*, § II, 2], «porc *crespi*» («hystrix»), Busa-N., 1507EIII, 4.7f.; OPou, *ThPu.*, 55; *porca crespina*, JRoig, *Spill*, 2353; i cf. aci (*CARPIR*) la forma alterada *carpi* aplicada a una planta; que més que derivat de *CRESP* sembla resultat d'un fals anàlisi *por-kespi* (amb *kr* secundari, alhora per repercussió i influència de *cresp*).²

Espinalb *SPINUS ALBUS* 'arç blanc' hagué de ser la forma primitiva, que veiem encara en dos textos en prosa del S. xiv (*AlcM*), i en nombrosos derivats i col·lectius toponímics: *Espinalba* (generalment canviat en *-auba*, i avui *Espinauga*), poblet entre Camprodon i Ogassa; pl. *Espine(s)albes*, després contret en *Espinelbes*, *-elbes*, prop Viladrau; *Espinalbet* poblet damunt Berga (*SPINALBETUM* col·lectiu), amb el diminutiu **SPINALBETÜLUM* > **Espinalbell* (cf. les parelles *Lloret/Llorell*, *Pinet/Pinell*, etc.) dissimilat en *Espinabell* (entre Molló i Prats de M.), etc. El nom es mantingué viu en ribag., a-arag. i altres parlars occidentals,³ si bé sovint amb pèrdua de la *-b* per simplificació del complex *-yb*: *espinau*, Vall de Boí (1964, 1968, on crec haver sentit també algun cop *espináup*, com a equivalent del més recent *babulle(r)s blancs* < *abrullb.*); Krüger (*HochPyr. A*, I, 52) recollí *espináu* a So-

peira i Boí, i *espináo* junt amb *espinalgo* a Senet; a Bonansa vaig sentir viu *espináu* però el NL *l'Espinalgà(r)*, *ibid.*, revela que allí també es deia *espinalgo*; en alt-arag. hi ha hagut en part transposició de *-lbo* d'on *espinablo*, que ja trobem en un doc. de 1502: «muytas barças, cerca de un grant *spinablo*» (Jaca, *ArchFilAr.* x, 364.58).

També va existir en terres valencianes *espinalb*, on s'ha reduït (fonèticament sens dubte) a *espinal*, que hom dóna com a equivalent de l'arç del Princ. (Renat, «El Camí», 14-iv-1934); és, en efecte, nom molt oït tant en el Nord —Alt i Baix Maestrat, Tinença (l'Anoto al Boixar, St. Jordi, Traiguera, Vilafranca, 1961)—, com enllà del Xúquer; fa les *sirerêtez d'aspinál* (Boixar) o *de pastor* (Àgres), «fruiteta roja, fora d'això semblant a l'aranyoner, tots dos es fan a l'Aitana» (Benimantell, 1963), i es pot empeltar per collir-ne peres (Vilafranca). A la muntanya de la zona central val. hi ha la forma corresponent al ll. *SPINUS*, cast. *espino* (oc. ant. *espin*, cf. fr. *aubépine*): *espino* Bétera, Casinos (1962), on no sabem si pensar en mossarabisme o extravasació del nom xurro. No recordo segur si tinc cap dada rossellonesa d'*espinalba*; sí d'un **albric* (a Cànoes, 1960) on crec que hem de sospitar un **espinalbric* originari (potser *r* repercussiva i partir d'*espinalb-igu-era*?). En tot cas també tenim *espinal* a Mallorca (però no cat. or. ni occid., com diu *AlcM*, que jo sàpiga), d'on allà fins es forma un derivat *espinaler*.

Panical o *card panicol* o *espinacal* (*DFa.*)⁴ 'Eryngium campestre' (també 'Echinus ritro'), resulta d'una combinació de *SPINA* amb *CARDUUS*; probablement format amb l'adjectiu *SPINALIS* 'd'espines': és versemblant que en diguessin primer *SPINALES CARDUOS* > *espinalscars*, metàtesi *espinal(r)scals*, extraient-ne després, com a singular (molt menys usat en aquest fitònim), un secundari *espinacal*. La forma etimològica *espinacal(s)* és encara la usual des d'Empordà i Ross. fins a l'Alt Berguedà i Cerd.-SdUrg.: la sento a Pals, Cadaqués (1964), Freixenet de C., Llanars, Toses, Grus, Riu del P., Toloriu, Bagà (1935), Viladonja, Parròquia de Ripoll (1954) (*espinakáls* sing., en 4 o 5 d'aquestes poblacions, *-kál* sing. a les altres); també a Vallespir i Conflent: *l' espinakáls* a Montesquiu d'Albera, *l' espinakáut* a Conat i a Orbanya (1960); i no sempre fou una forma estranya a les terres val., puix que en la tan conservadora Vall de Guadalest es manté sense més canvi que la metàtesi de les vocals («la giula és un bolet molt bo que ix de les soques podrides dels *aspanikáls*», Confrides, 1963). «*Espinal* o cardo corredor: eryngium», OPou (*ThPu.*, 49).

Aquesta intervorsió de les vocals es produí des de molt antic i amb gran extensió; i, anant el mot generalment en plural i darrere d'article, va sofrir la deglutinació *panical(t)*, que ja tenim documentada en català des del S. xv: «pren --- de la rael del cart tucar e rael de *panicalt* e --- cart pebragó ---», «--- pren les rael de les mauvins --- e les alfolbes --- e lo cart tucar, que és lo *panical* ---» en el receptari val. de 1466 de Micer Joan (*BABL* VII, 324, 329); l'intermedi *pinacal* es manté en la conservadora zona centre-Nord del Princ.: